

Qısaca hal-əhvaldan sonra o, türkoloq alim Ali Yavuz Akpınarın da gələcəyini söyləyir. Bu o Yavuz Akpınardır ki, hələ sovet dövründə Mirzə Fətəli Axundzadə haqqında doktorluq işi müdafiə etmiş, Azərbaycan ədəbiyyatının təbliğində gördüyü böyük işlərə görə 1989-cu ildə Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, BDU-nun fəxri professorudur.

Nəhayət, qapının qəfil açılışı söhbətimizi kəsir. Dərhal ayağa duran Afiq bəy “bu Yavuz hocadır, hocam gəldi, xoş gəldi”– deyərək onu qarşılayır. Mənimlə də lap çoxdanın tanışları kimi görü-şür-qucaqlaşır və o dəqiqə də azərbaycansayağı bir təbəssümlə söhbətə körpü salır:

– Uşaqlıq illərim Qarsla bağ-lıdır, amma dədə-babalarımdan eşitdiyim bir həqiqət var ki, əslimiz Qarabağdandır. Qars Ermənistan sərhədində yerləşdiyindən erməni zülmündən ən çox bəlaların yaşadığı bir bölgə olub. “Orta-qapı” adlanan məhləmizdə rus konsulluğunun olması, polislərin o konsulluğun önündə gecə-gündüz davamlı növbə tutduqları yaxşı yadımdadır. Qətliamdan qurtulmaq üçün bizimkilər qaçıb özlərini Gəncəyə yetişdirə bilmişlər.

Ailə üzvlərimizin bir çoxu bu qırğınlarda yox oldu, nəslimizdən təkcə atam qalmışdı. O, Kazım Qarabəkirin yetimlər məktəbində oxumuşdu. Milli ruhda tərbiyə alan atam bizlərə Ziya Gökalpın kitablarını, türk tarixini oxutdururdu. Mənə Yavuz, qardaşlarıma Yıldırım, Atilla adlarının qoyulma-sının haradan gəldiyi sonralar belli oldu.

– ***Bele çıxır, Azərbaycan ədəbiyyatına, tarixinə marağınız da da elə o vaxtlarda yaranıb...***

– Qarsda Alparslan liseyində oxuyanda hiss etdim ki, tarix və ədəbiyyat mənim üçün həyatı məsələdir: ya tarixçi, ya da ədəbiyyatçı olacağam. Ərzurum Atatürk Universitetinin türk dili və ədəbiyyatı bölümünə də bu arzu ilə gəldim. Hələ tələbə olarkən professor Niyazi Akı adlı müəllimimiz türklər arasında ilk komediyalar yazan Mirzə Fətəli Axundzadədən danışmışdı. Sonralar mən bu böyük yazıçı haqqında Türkiyədə axtarışlar etsəm də, elmi marağımı qanə edəcək qədər qaynaq tapmadım.

1969-cu ildə universiteti bitirəndən sonra isə Mirzə Fətəliyə olan marağım məni Azərbaycana gətirdi. Bakıya gelişim səbəbkarı isə professor Abbas Zamanovla məktublaşmağım oldu. 1970-ci ilin yayında Arpaçayda qatara minib Ermənistandan dəmir yolu ilə Azərbaycana gəldim. Gör-düyüm tikanlı məftillər, silahlı əsgərlərin sərt və kobud davra-nışları, İrəvandan gələcək qatari gözləyrkən vagzaldaki ermənilərin düşsən rəftarı elə ilk anlardanca məndə qorxu və vahimə yaratmaqda idi. 22–23 yaşım olardı, amma bütün bunlara rəğmən, Azərbaycana gəldim. Burada oxumaq, hətta qalib doktorluq işi müdafiə etmək istəyim türk olduğumdan baş tutmasa da, bütün yaradıcılıq taleyimlə Bakıya, Azərbaycana bağlandım.

–Bu bağlılıq nə verdi sizə?

Sərhəddə gördüyünüz vahimə, qorxu, arxasınca da hər kəsə nəsisib olmayan bir sevgi, yoxsa...

–Sadəcə, sərhəddəki kinli, açı sifətli, sərt baxışlı əsgərlərin insanı ürpədən, sanki, bir suç-lunu yaxalamış kimi görünən sərt davranışları məni olduqca narahat etmişti. Rusiya, o za-mankı Sovetlər birliyi bizim üçün “gedər-gəlməz” ölkəsiydi. Yazıq anam “bala, oraya getmə, qayıdıb gələ bilməzsən!” deməsi belə məni bu yoldan saxlamadı. Hələ Bakıya çatmamış Ermənistanda və Gürcüstanda dilini bilmədiyim insanlar arasında keçirdiyim bir gün mənə bitməz-tükənmez kimi gəlmişdi.

tədqiqatlarım başladı. Sonra dok-torluq işimi yazdım, elmi dərəcə aldım. Amma bu sahədə işlərim və elmi tədqiqatlarım hələ də bitməyib və davam edir.

–Bu gün özünüzün və ərtafınızdakıların Azərbaycanla əlaqələri sizi razı salırmı?

–Təbii ki, dövlətlərarası əlaqələr mükəmməl bir səviyyədə özünü təsdiq etmişdir. Hətta strateji müttəfiqlik səviyyəsinə belə yüksəlmişdir. Heydər Əliyevin “Bir millət, iki dövlət” deyimi bunun ən bariz nümunəsi olmaqla, bizi bir-birimizə daha sıx bağlayır. Sovetlər birliyi dağılmazdan əvvəl Türkiyədə turançılıq, türkçülük deyəndə bir qorxu yaşanırdı. Şükürlər olsun ki, indi belə bir

hətta o vaxt məktəblərin də yerini tutmuş, cəmiyyətin təkcə məlumatlandırılmasında yox, maariflənməsində məktəblər qədər iş görmüşdür.

– Elə isə ilk Azərbaycan qəzetləri haqqında bilgileriniz qəzetimizin oxucuları üçün maraqlı olardı...

– Azərbaycanda “Əkinçi”, ondan sonra da “Ziya”, “Ziayı-Qafqaziyə”, “Kəşkül”, “Şərqi-Rus” kimi qəzetlər nəşr edilmişdi. Sizin mətbuat tarixində bunlar “Azərbaycan qəzeti” kimi qiymətləndirilir. Bu, düzdür, amma kifayət qədər dəqiq seçilmiş bir ifadə deyildir, məhduddur. Zərdabiyə İstanbuldan yazılan məktub var. “Ziya” və “Ziayı-

olsunlar, maraq göstərdilər və arxiv alınıb Azərbaycana gətirildi. Hazırda həmin rəqəmsal nüsxələr “Kaspi”nin elektron səhifəsində yerləşdirilib.

–Bu misallardan o nəticəyə gəlmək olarmı ki, avropasa-yağı maarifçilik məsələlərində Azərbaycan o dönmə xeyli uğurlar qazanıb, hətta türk-müsəlman dünyasında hər yerdən öndə olub?

–Bəli, Azərbaycanın fikir və ədəbiyyat həyatı, Rusi-ya müsəlmanlarını da dərin təsiri altına almış və onlara da maariflənmədə yol göstərmişdir. Əksər tədqiqatçılar, xüsusilə, avro-palılar tatarların fikir və ədəbiyyat həyatına daha çox diqqət ye-

Azərbaycanı sevən və sevdirən Yavuz Akpınar

Türkiyənin məşhur ali məktəblərindən olan Egey Universiteti-nin genetika üzrə dünya şöhrətli professoru Afiq Bərdəlinin o qədər də böyük olmayan iş otağında həmyerlimiz, riyaziyyatçı alim Ürfət Nuriyevlə görüşümüz sürprizlərlə dolu oldu. Əslində, Ürfət müəllimi qiyabi tanıyırdım. “Azərbaycan” Universitetinin professoru Yusif Qasimovun onun haqqında olan söhbətləri tanış-lıq üçün yaxşı bir körpu idi. Mustəqilliyimizin ilk illərində qardaş Türkiyəyə üz tutan və burada ad-san qazanan professor indi Egey Universitetinin, eləcə də Türkiyənin və Türk dünyasının elm adam-larının sırasında sayılıb-seçilən ziyalılardandır.

Abbas müəllim 1970-ci illərdə məndən Sovetlərdə qadağan olan kitabları istəmişdi. İlk vaxtlar mən bu istəkləri ehtiyatla yerinə yetirəm də, sonralar elə bir qorxum qalmamışdı. Azərbaycana bir çox gelişimdə “Dostluq” cəmiyyətinin qonağı olsam da (bu işdə rəhmətlik Nəbi Xəzrinin rolunu, yaxşılıqlarını unutmaya-cağam), Bakıda hər kəs məni Abbas Zamanovun qonağı kimi görürdü. Türkiyədə, sağ olsunlar, Saim Sakaoğlu və Məcid Doğru-nun diqqətləri sayəsində Kon-yanın Səlcuk Universiteti Abbas bəyi dəvət etdi, ona fəxri doktor adı verildi və bundan sonra onu Türkiyədə daha geniş bir zümrə tanıdı.

Daha əvvəl bizim kimi Azərbaycanla yaxın əlaqəsi olan İbrahim Bozyel, Seyfəddin Altaylı, İrfan Murat Yıldırım kimi şəxslərin ona xitab sözü olan “Abbas əmi” artıq bütün türkiyəli ziyalıların, alimlərin müraciət formasına çevrilmişdi. Ona hər kəs “Abbas əmi” deye müraciət edirdi. O, təkcə Türkiyə ilə yox, bütün Türk dünyası ilə ədəbi əlaqələrin qurulmasında fənomendir. Hətta Abbas müəllim İran və İraq türkləri ilə də bizim əlaqə qurmamızda körpü olmuşdu.

–Yavuz bəy, nəhayət, bir az da özünüzdən danışın...

–Özümə gəldikdə, fəxr edirəm ki, Nəbi Xəzrinin, Bəxtiyar Vahabzadənin şeirlərini Türkiyədə ilk yayan və nəşr etdirən mən olmuşam. Başda Axundzadənin komediyaları olmaqla, sizin yazarların bir çox bədii əsərinin Türkiyədə nəşrində və tədqiq olunmasında xidmətlərim olub. Universitet tələbələri üçün “Çağ-daş Türk ədəbiyyatları” (19–20-ci əsrlər) adlı ikicildlik dərsliyin həm baş redaktoru olmuşam, həm də giriş, Azərbaycan, Krım, Tatar ədəbiyyatları hissələrini yazmı-şam.

Vaxtilə Türkiyədə Cənubi Azərbaycandan Səhəndin və Şəhriyarın şeirlərini ilk nəşr etdirənlərdən biri də mən ol-muşam. Şəhriyarın məşhur “Heydərbabaya salam” poema-sından sonra yazdığı bir sıra şeirləri, “Səhindiyyə”, “Behçetabad xatirəsi”, “Türkün dili” və digərləri bu sıradandır. Bəzi ədəbi mətnlərin nəşri İranda qadağan edildiyindən, əlyazması şəklində əldən-ələ gəzəndə, onların Azərbaycandan da əvvəl çapına Türkiyədə mən nail oldum.

Daha dəyərli bir xidmətimiz rəhmətlik İbrahim Bozyellə birlikdə “Qardaş ədədiyyatlar” jurnalını nəşr etdirmək oldu. Bu, həvəskar bir dərgi idi, ancaq Türk dünyasında çox böyük iş gördü. Demək olar ki, Türkiyədəki bütün ədəbiyyat adamlarını Türk xalqlarının ədəbiyyatları ilə geniş bir şəkildə tanış edə bildik. Dərgi İrana, Çindəki uyğurlara, Kiprə, Balkanlara qədər gedib çıxır-dı. Sovetlər Birliyi dağılandan sonra onun əhəmiyyəti daha da artdı. 45 sayı nəşr olunan jurnal Türkiyədə yalnız Azərbaycan ədəbiyyatını deyil, özbək, türkmən, tatar ədəbiyyatının da tanidilmasında əvəzsiz xidmətlər göstərdi.

Müsahibimizin söylədiklərindən də göründüyü kimi, Azərbaycan–Türkiyə ədəbi əlaqələrinin qurulmasında və inkişafında

böyük xidmətləri olan, 2018-ci ilin aprelində Azərbaycanda “İlin elm adamı” mükafatına layiq görülmüş Yavuz Akpınarın fikirləri təkcə mənə və məzmununa görə yox, həm də bütöv bir dövrün tələbləri baxımından da ciddi maraq doğurur. Bu polemikaların təqdimatında, bəzən də umumi məzmununda bəzi subyektiv mülahizələr olsa da, onların hər biri olduqca tədqirəlayiq və maraq doğurandır. Həm də ona görə ki, bu ideya və fikirlər Türk dünyasının böyük vurgunu olan bir alimə və təpədən-dırnağa türk olan bir insana məxsusdur. Bu şəxs Azərbaycan ədəbiyyatının qardaş Türkiyədə tanidilmasında müstəsna xidmətləri olan profes-sor Yavuz Akpınardır.

Yavuz Akpınar 1992–93-cü illərdə ABŞ-ın Miçiqan Universitetində araşdırmalar apararkən də Azərbaycanı yaddan çıxarmamışdı. O illərdə “Amerika-nın səsi” radiosunda Azərbaycan ədəbiyyatı barədə məqalələr yazıb, onu öz səsi ilə böyük bir au-ditoriyaya çatdıran da Azərbaycan sevdalısı, 70-ci illərdən bəri yaradıcılıq taleyini o taylı- bu taylı Azərbaycanla bağlayan Yavuz Akpınar idi.

Əslində, bu deyilənlər də Yavuz bəyin böyük xidmətlərinin, olsa-olsa, cüzi bir hissəsidir. Bakıda Qulam Məmmədli, Həmid Araslı, Mirzağa Quluzadə, Rəsul Rza, Abbas Zamanov, Kamal Talıbzadə, Bəxtiyar Vahabzadə, Nəbi Xəzri, Aqşin Babayev, Elçin, Anar, İsa Həbibbəyli, Kamil Vəliyev, Rəfael Hüseynov, Əsgər Rəsulov, Vilayət Quliyev, Sabir Rüstəmxanlı, Moskvada Əkbər Babayev və başqaları ilə dərin dostluq və ideya əlaqələrinin birləşdirdiyi Vavüz Akpınar təkcə ədəbiyyatımızın və mətbuatımızın yox, həm də milli ruhumuzun canlı ensiklopediyası sayıla bilər. Yəqin ki, belə olmasaydı, akademik İsa Həbibbəyli onu “Azərbaycan ədəbiyyatının Türkiyədə baş konsulu”, yaxud dəyərli ziyalımız Vilayət Quliyev onun “ümumtürk mədəniyyətinə yorulmaz, təmənnasız xidmətini” “Haqq yolu”na xidmət kimi dəyərləndirməzdi.

Dəyərli müsahibimiz, Azərbaycanın böyük dostla-rından biri sayılan Yavuz bəy sonda müstəqillik dövründə mətbuatımızın uğurlarını vurğulamağı və xalqımıza ürək sözlərini çatdırmağı da unutma-dı:

– Azərbaycan 29 ildir ki, bütün dünya ilə təmasdadır. Diqqət çəkən bir önəmli fakt da var ki, əvvəlki 70 ildə qazanılmayanlar, qısa bir vaxtda əldə edildi. Türk dünyasının heç bir yerində sizdəki qədər asanlıqla qəzet çap olun-mur. Mətbuat üzərindən senzura götürülüb, mediaya dövlət qayğısı var.

Sonda Böyük Türk dünya-sında bir ulduz kimi parlayan Azərbaycan dövlətinə müstəqillik yolunda yeni-yeni uğurlar arzula-yıram.

Namiq ƏHMƏDOV, “Xalq qəzeti”

İzmir–Bakı

Xalq q zeti 2020.- 7 fevral.- S.14.